

a Nemzeti Múzeum középkori hangjelzéses kéziratredékei között (B-doboz, 37. sz.). Ugyanezek között találtam RADÓ-jelzés szerint még a következő énekeket is: 145. sz. (A-doboz, 18.), 533. sz. (A-doboz, 18.), 47. sz. (C2-doboz 69.), 391. sz. (D-doboz, 27.), 717. sz. (D-doboz, 27.).

A jelen ismertetés egyik-másik adata talán érezteti, mily messzi távlatok nyílnak meg a RADÓ-Répertoire sorain át. Kevés forrásmű tanúsítja ennyi meggyőző bizonyítékkal hajdankori művelődésünknek a külföldi költészet nagy alkotásaival történt benső találkozását; szerencsés gondolat volt a könyvet idegen nyelven kibocsátani. A magyar zenetudomány munkásai pedig, kik eddig is tudták, mily hálával tartoznak RADÓ tevékenységének, máris látják, hogy középkori muzsikálásunk ma még sokban rejtett mozzanatainak kiderítésére éppen ez a leltár ösztökél majd legserényebben. Nem egyéni vélemény, hogy e kitűnő jegyzék valóban határkövet jelöl a magyar zenetörténeti kutatásban.

DÉVAI GÁBOR.

Libri Liturgici Manuscripti Bibliothecarum Hungariae. Recensuit D. Dr. POLYCARPUS RADÓ O. S. B. Tomus I. Budapestini 1947. 223 l. Az Orsz. Széchényi Könyvtár kiadványai. XXVI.

Hosszú évek áldozatos kutató munkájával, kiváló szellemi felkészültséggel, avatott szakírói tollal ismét magyar tudós gazdagította a világ liturgiátörténeti irodalmát. Dr. RADÓ POLIKÁRPNAK, a Pázmány Péter Tudományegyetem hit-tudományi karán működő bencés liturgiátörténésznek munkája jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár Kiadványai sorozatában, Magyarország kéziratossági emlékei közül az első kötet, mely a szentmisénél használatos szer-könyveinket foglalja magában.

RADÓ POLIKÁRP liturgiátörténeti munkásságára 1939-ben figyelt fel először a magyar tudományos világ, mikor a *Szelepcshényi-kódexet* vette szakavatott kézzel liturgiátörténeti boncolókése alá és akkoriban tiszteletreméltó bátorsággal és a tudományos bizonyítás örök pártatlanságával — KNIEWALD zágrábi professzor *Pray-kódexről* és *Habóti-kódexről* írt tanulmányai után — döntően bizonyította a magyar liturgia német harástól való függetlenségét. Ennek a 64 oldalas tanulmánynak francianyelvű résumé-je miatt a németek rosszasásával találkozott, sőt FRITZ VALJAVETZ egy tudományos mezbe burkolt propaganda-iratában (*Deutsche Kultureinflüsse im nahen Südosten*) terjedelmes hasábkon át támadta KNIEWALD és RADÓ professzorokat, eredményeiket „elfogulatlan német tudósok” bírálatára utasítva.

1939 óta számos értékes tanulmánnyal haladt előre RADÓ POLIKÁRP a magyar liturgiátörténetnek szinte töretlen útján. KNAUZ és DANKÓ multszázadi kezdetleges katalógusai nyomán kutatta a régi, magyarországi szerkönyveket és egymásután tárta fel azok ismeretlen, belső, rejtett értékeit. Nyomatott műkönyveinkről szerezhattünk ismereteket HUBAY ILONA mintaszerű feldolgozású könyvéből, de kéziratossági kincseink ismeretlenségben rejtőztek és elzárva feküdtek hazai és külföldi érdeklődők előtt egyaránt. ZALÁN MENVHÉRT munkássága az 1920-as évek végén felhívta ugyan a figyelmet és indított némi érdeklődést a *Pray-kódex* felé — ekkor lendül fel a *Pray-kódex* irodalma — de csak évekkel később KNIEWALD KÁROLY hatására kezdtünk rádöbbenni hazai kéziratossági kincseink elhanyagoltságára. Az Országos Széchényi Könyvtár megbízásából RADÓ POLIKÁRP kezdett hozzá egy Catalogue résonné, az összes magyar liturgikus kéziratokat magában foglaló katalógus szerkesztéséhez és háromévi utazás, 116 könyvtár lelkiismeretes és szerencséskezű átkutatása gyümölcséül 209 darab liturgikus kódex feltárását hozza jelen, hatalmas terjedelmű könyve.

Valódi úttörő vállalkozás ez, melynek mind hazai, mind pedig külföldi szempontból óriási értéke van. A magyar értékelés számára megmutatja, hogy a hazai középkori liturgia integráns része a középkor magyar műveltségének. Így a középkori magyar műveltség részletismeretei — pénz, könyvkötészet, kerámia, iparművészet, céhek stb. — mellett ezt a kevésbé ismert területét is való értékében láthatja és tanulmányozhatja hazánk tudományosan érdeklődő közönsége. A külföld számára mindig feltárja a magyar önyvtárakban fellelhető összes — külföldi kutatás elől eddig ismeretlenségben rejtőző — kéziratosszerkönyveket, megvilágítva soknak francia, német, németalföldi, itáliai, lengyel, cseh, morva származását és így fel nem értékelhető szolgálatot tesz a külföldi liturgiátörténeti kutatóknak.

A könyv latin nyelve ilyen tárgyú munkánál egyébként is megokolt, itt világviszonylati, használhatósági jelentősége van. Módszerében — a könyvbevezetésében említett — THEODOR KLAUSER elveit elsőnek váltja valóra. Egy-egy kódex leírása ügyes, könnyen áttekinthető. Felesleges részeket mellőzve kiemeli a keletkezési, származási, liturgiai, vagy nemzeti vonatkozásokat, érdekességeket. Szakemberek előtt különös erőt és értéket képvisel a sok szövegközlemény. Ezek alapján már könnyen megírható lesz a magyar liturgia szintézise, egész története. Franciák (LEROQUAIS), finnek (HAAPANEN), angolok (BRADSHAW SOCIETY), olaszok (EBNER és a Vatikán (EHRENSBERGER) kódexei kiadásai után a kis magyar nemzet az első, mely háborús lesújtottságában is ilyen értéket tár a tudományos világ elé. Külföldi és hazai olvasók előtt egyaránt nagy hasznot képvisel és a magyar sajtóságokban való tájékozódást erősen megkönnyíti a táblázatok alkalmazása a mű elején, valamint a 33 oldalas komoly index a könyv végén. Bibliográfiájában kifogásolható, hogy az idézett magyar cikkek és könyvek nevét csak magyar nyelven említi. Külföldi érdeklődés miatt ezen a második kötetben segíteni kell.

Örömmel üdvözljük az Országos Széchényi Könyvtárnak ezt az újabb szép kiadványát és érdeklődéssel várjuk a második kötetet.

JÁVOR EGON O. S. B.

Teller Frigyes: *Magyarország középkori hangjelzett kódexei.* A legrégebb kódexekre és kódextöradékeire. Budapest, 1944. 35 l. Az Orsz. Széchényi Könyvtár kiadványai. XX.

Az ú. n. „négyzetes-hangjegyekből“ kifejtett Gregorián-ének úgy viszonylik az ősi hangjelekkel, a neumákkal lejegyzetthez, mint ahogyan pl. egy olasznyelvű VERGILIUS viszonylik latinjához, vagy egy újjörög HOMEROS az antik-hellénhez. Ámde, míg a klasszikus ősnyelvek kifejezéseinek legfinomabb árnyalatai is ismeretesek, addig a Gregorián ősrás számunkra ma is szinte csupa talány. A neumák titkainak kibogozásához legbiztosabb módszer az egyoldalúan tiszta írástudományi szempont alkalmazása: elsősorban a jelek legparányibb elváltozásait is megállapítani (és — egyelőre, vagy örökre — lemondani a dallamvonal egészének megfejtési kísérletéről). Ezzel az elvvel indulva ért el oly meglepő eredményeket H. (E.) M. BANNISTER († 1919), a maig legkiválóbb neumatológus.

A hazai betű- és hangjegypaleográfiai irodalomban HAJNAL I. és ISOZ K. tanulmányai jelentik a tudományos színvonal kötelező mértékét. TELLER könyv-ősrás dolgában oly keveset nyújt, hogy ily szempontból nem is bírálható. Amíg gyér neumatológiai közlés a műben akad, annak megállapítására elemi tudásnál kevesebb is bőven elegendő. Minden átlagember meg tudja különböztetni pl.

liturgikus kódexek neumatológiai